

бубон, бандура і сопілка. У другому класі авторка в темі «Троїсті музики» знайомить з ансамблем народних інструментів, а в темі «Для кожного звіра і птаха у казки свої голоси» представлені дерев'яні духові інструменти. В третьому класі Людмила Михайлівна в темі «У світі реального та уявного» знайомить з народними інструментами у виконанні Народного оркестру народних інструментів України.

Вчені-педагоги Т. Белінська, Л. Василевська-Скупа у своїй праці зазначають, що під час знайомства учнів початкової школи з народними музичними інструментами використовуються інтерактивні методи як засіб формування soft skills [1], а також великої ролі набуває педагогічний потенціал інструментального мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості [2].

Народне музикування є важливою складовою національної культури, яка несе в собі багатовіковий досвід, традиції та світогляд українського народу. Через знайомство з народними піснями, танцями, інструментальними творами учні долучаються до джерел етнокультури, вчать розуміти її художній зміст, символіку, емоційність. Для дітей молодшого шкільного віку воно є природним способом пізнання світу, вираження власних почуттів і спілкування з ровесниками.

Список використаних джерел:

1. Белінська Т.В., Василевська-Скупа Л.П., Костюк Л.О. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*: зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 51, С. 414-418.
2. Василевська-Скупа Л.П., Ковальова А.О. Педагогічний потенціал мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості. *Проблеми та інновації в мистецтві, технологічній та професійній освіті*: зб. наук. пр. / редакційна колегія: Тетяна Зузяк та ін. Вінниця, 2024. Вип.3 С. 92-95.
3. Гусак Р.Д. Народні музичні інструменти. Київ : Видавництво ІМФЕ, 2016. 440 с.
4. Масол Л.М. Мистецтво. 1 клас. <https://pidruchnyk.com.ua/2727-mystetstvo-1-klas-masol-2023.html> (Дата звернення 06.11.2025)
5. Хоткевич Г. М. Музичні інструменти українського народу. Х. : Вид. Савчук О. О., 2012. 512 с.
6. Черкаський Л.М. Українські народні музичні інструменти. К : Техніка, 2003. 264 с.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.08>

Мороз О. В.

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Костюк О. П.

кандидат філософських наук, доцент

ДЗ «Луганський національний

університет імені Тараса Шевченка»

РОЛЬ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ ТА ДИЗАЙНУ В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ НАРАТИВІВ

Анотація. У тезах розглянуто книжкову ілюстрацію та дизайн як важливі інструменти репрезентації й актуалізації національно-культурних наративів. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння книжкової ілюстрації як медіатора між традицією й сучасністю, а також роль графічних рішень, типографіки, верстки, вибору матеріалів у підсиленні національно-культурного змісту. Обґрунтовано, що в умовах зростання конкуренції з цифровими медіа саме якісний візуальний образ української книги стає одним із ключових факторів популяризації національного мистецького й історичного наративу як всередині країни, так і за її межами.

Ключові слова: книжкова ілюстрація, дизайн книги, національно-культурні наративи, візуальна ідентичність, культурна пам'ять.

Abstract. The theses consider book illustration and design as important tools for representing and actualizing national and cultural narratives. Contemporary approaches to understanding book illustration as a mediator between tradition and modernity are analysed, as well as the role of graphic solutions, typography, layout, and the choice of materials in enhancing national and cultural content. It is substantiated that under conditions of growing competition with digital media, the high-quality visual image of the Ukrainian book becomes one of the key factors in popularizing the national artistic and historical narrative both within the country and abroad.

Keywords: book illustration, book design, national and cultural narratives, visual identity, cultural memory.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Книга традиційно виступає одним із базових носіїв культурної пам'яті та інструментів трансляції національних смислів. Водночас у сучасному медійному просторі увага читача розподіляється між великою кількістю конкуруючих візуальних стимулів, що змушує переосмислювати спосіб подачі тексту. Книжкова ілюстрація й дизайн перестають бути «обслуговуючим» елементом і перетворюються на повноцінну мову, через яку репрезентуються історичні сюжети, фольклорні мотиви, образи національних героїв, локальні культурні коди. Постає завдання: як за допомогою візуальних рішень зробити національно-культурний наратив впізнаваним, привабливим, конкурентним у глобальному культурному просторі та водночас уникнути поверхової декоративності й стереотипізації.

Аналіз останніх наукових публікацій. У мистецтвознавчих і культурологічних дослідженнях послідовно утверджується підхід до книжкової ілюстрації як до особливого типу візуального наративу, що поєднує текст, образ і матеріальність носія. У вітчизняному науковому дискурсі цю проблематику розробляють, зокрема, А. Кошка, яка акцентує на ролі ілюстрованої книги у збереженні культурної спадщини, формуванні національної ідентичності та смаків молодій аудиторії [5, с. 61], Ю. Кадоркіна, що аналізує сучасні тенденції української книжкової графіки й вплив цифрових технологій на трансформацію функцій ілюстрації [1, с. 20], М. Костенко, яка аналізує історію ілюстрованої книги в цілому [4] та інші. До осмислення взаємодії ілюстрації, графічного дизайну та національної ідентичності долучаються також О. Пушкар, Т. Андрющенко, М. Корніх, В. Сироїд, котрі зосереджують увагу на сучасній дитячій книжковій ілюстрації, її образності та зв'язку з народним мистецтвом [2; 6; 7]. Дослідники підкреслюють здатність книжкової графіки переосмислювати фольклорні сюжети, народну орнаментику, міфологічні образи в контексті сучасної візуальної культури, створюючи нові форми репрезентації національної ідентичності для дитячої й дорослої аудиторії.

Виклад основного матеріалу. Книжкова ілюстрація в контексті національно-культурних наративів виконує щонайменше три взаємопов'язані функції: репрезентативну, інтерпретаційну та ідентифікаційну. Репрезентативна функція полягає у візуалізації сюжетів, персонажів, які вкорінені в історії та фольклорі певного народу: образи козацтва, традиційного сільського побуту, міських пейзажів, національного вбрання, символіки. Через інтерпретаційну функцію ілюстратор не лише «перекладає» текст на мову зображення, а й пропонує власне прочитання культурної традиції – акцентує деталі, вводить метафори, поєднує архаїчні мотиви з сучасними художніми засобами. Ідентифікаційна функція проявляється в тому, що читач впізнає «своє» у візуальних кодах книги, співвідносить себе з певною спільнотою, регіоном, історичним досвідом [2, с. 15].

Не менш значущим є загальний дизайн книги: формат, композиція обкладинки, вибір шрифтів, колірна палітра, спосіб подачі ілюстрацій у розвороті, фактура паперу, наявність декоративних елементів (ініціалів, рамок, орнаментів). Саме через ці параметри формується візуальна ідентичність видання: лаконічна мінімалістична обкладинка чи, навпаки, насичена орнаментальна поверхня, стилізація під стародрук або опора на сучасну графіку, використання національних кольорових поєднань чи стриманих нейтральних тонів. Коли ці рішення узгоджені зі змістом і концепцією книги, вони посилюють національно-культурний наратив, перетворюючи видання на своєрідний «предметний знак» культури, який хочеться мати в особистій бібліотеці, дарувати, представляти в міжнародних контекстах [1, с. 21].

Особливо показовою в цьому сенсі є дитяча література. Саме через ілюстровані казки, енциклопедії, історичні оповідання дитина вперше зустрічається з образами власної культури. Якщо візуальний ряд книги є сучасним, емоційно виразним, але водночас уважним до автентичних деталей (елементів народного костюма, орнаментів, архітектурних мотивів, побутових реалій), він формує глибше, небанальне відчуття приналежності до своєї традиції. Натомість використання шаблонних, поверхових «фольклорних» мотивів, які не спираються на реальну етнографічну базу, може відтворювати стереотипи й збіднювати культурний образ.

У дорослій книжковій продукції – від художньої прози до нон-фікшн – значну роль відіграють серійні оформлення й авторські дизайнерські концепти. Вони дозволяють вибудовувати цілісні візуальні лінії, присвячені, наприклад, історії українського мистецтва, осмисленню травматичних подій, урбаністичним наративам сучасних міст. Така стратегія посилює можливості книги як медіума культурної рефлексії: читач сприймає не лише окремих текст, а й візуально марковану «серію смислів», що пропонує певний кут зору на національний досвід [5, с. 62].

В умовах цифровізації книговидання ілюстрація та дизайн набувають додаткових вимірів: книжкові образи переходять у формат буктрейлерів, доповненої реальності, інтерактивних електронних видань. Це відкриває нові можливості для популяризації національно-культурних сюжетів серед молодшої аудиторії, звиклої до динамічних мультимедійних форм. Водночас постає виклик збереження якості й глибини візуального висловлювання: важливо, щоб книжкова ілюстрація в цифровому середовищі не редукувалася до «кліпового» ряду, а зберігала свою здатність репрезентувати складні культурні смисли [7, с. 23].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Отже, книжкова ілюстрація та дизайн відіграють ключову роль у популяризації національно-культурних наративів, оскільки формують візуальне обличчя книги як носія культурної пам'яті й інструмента конструювання ідентичності. Від зваженості художніх і дизайнерських рішень залежить, чи буде національний наратив сприйматися живим, актуальним, здатним до діалогу з сучасним читачем, чи залишиться набором музейних кліше. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення критеріїв оцінювання «національної специфіки» книжкового дизайну без скочування до етнографічного шароварництва, аналіз практик візуальної репрезентації українських наративів у перекладних та електронних виданнях, а також вивчення рецепції таких видань різними віковими та соціальними групами читачів. Це дозволить поєднати художню, видавничу й культурно-політичну стратегії у спільному завданні – утвердженні українського культурного голосу в глобальному просторі через мову книги.